

Delo in prosti čas

Da družba funkcionira, mora vsaj del ljudi delati in s tem ustvarjati dobrine in opravljati storitve, s katerimi **zadovoljujejo** svoje **potrebe** in potrebe drugih ljudi, ki so:

- ~ **primarne** ali **biološke** - po hrani, pijači, obleki, bivališču
- ~ **sekundarne** ali **kulturne**; lahko tudi **luksuzne** - po avtomobilih, bazenih, izobraževanju, branju, potovanjih, znanstvenih storitvah...

Potrebe in njihova zadovoljitev so **odvisne od družbeno-zgodovinskih okoliščin** in od **položaja človeka v družbi**. Potrebe silijo k delu, kapitalistična družba pa zaradi svoje profitne usmerjenosti še posebej spodbuja nastajanje **novih potreb**.

Delo = čas, v katerem človek proizvaja dobrine ali storitve za neposredno ali posredno zadovoljevanje potreb. Vključuje človekov fizični in mentalni napor, veščine, spretnosti in znanje in je temelj **ekonomskega sistema**.

Prosti čas = čas, v katerem si človek izbira dejavnosti, ki mu prinašajo zadovoljstvo, ko se družijo z ljudmi, s katerimi se želi družiti, ali pa ne počne ničesar.

Delitev dnevnega časa na delo in zunajdelovni čas se pojavi z **industrializacijo**, ko se delo **kakovostno, prostorsko in časovno loči od vseh drugih področij življenja**.

Zunajdelovni čas je ves tisti čas, ko ljudem ni treba biti na delovnem mestu. Prosti čas je le del zunajdelovnega časa, saj ta vključuje tudi neformalno delo, gospodinjska opravila, spanje... V modernih industrijskih družbah je **neplačano delo** pogosto dojet kot **nedelo** - predvsem gospodinjsko delo, ki naj bi bilo dodeljeno ženskam.

Delovni čas

- ~ delo = zaposlitev ali samozaposlitev
- ~ plačano delo
- ~ poteka v določenih organizacijah, ločeno od doma
- ~ delo, ki človeku daje status zaposlenega

Delo delimo na:

1) **Formalno delo** poteka v določenih institucijah, priznan mu je status dela, družba pa ga regulira. Gre za delo, ki posamezniku prinaša zaslužek in status.

2) **Neformalno delo** pa ni nujno plačano (gospodinjsko delo, pomoč...), ne prinaša statusa zaposlitve, ni regulirano in ni zavarovano → **delo na črno** oz. **siva ekonomija**

Zaposlitev je pomembna ker:

- ~ predstavlja **osrednjo dejavnost posameznikovega življenja**, saj človek dobršen del svojega življenja preživi na delovnem mestu, izven tega pa čas namenja tudi pripravam na zaposlitev
- ~ je **glavni vir dohodkov** in materialna osnova za zadovoljevanje potreb
- ~ določa **status** človeka v modernih družbah, saj vpliva na **ekonomsko stanje, družbeni ugled in družbeno moč**

- ~ prinaša **socialne pravice** do različnih sistemov socialnega zavarovanja, daje **pravico do pokojnine**, do **denarnega nadomestila** v primeru bolezni, do **plačanega dopusta**...

Delo in odtujitev

Delo je bilo v preteklosti cenjeno različno. V antiki so cenili le miselno delo, Biblija fizično delo opredeljuje kot kazen, kalvinizem pa prinese pozitiven pogled nanj.

Marx je pojmoval delo kot temeljno razsežnost človekove eksistence → je **osrednja dejavnost v našem življenju**, ki je človeka pripeljala do razvoja in ki ga loči od živali. Po drugi strani pa opozori tudi na **negativne vidike dela**: delo v modernih razmerah je monotono, neustvarjalno in težko, ljudje so prisiljeni delati, da bi preživel, v svojem delu pa ne najdejo zadovoljstva → **instrumentalno delo**. Zato ljudje nimajo več dobrega odnosa do dela, kar vodi k **odtujitvi/alienaciji od dela**.

- ~ s pojavom **menjave z denarjem** postane še bolj očitna, saj proizvodi dela postanejo le še **blago na trgu**, s katerim delavec nima stika, zaradi česar pride do **odtujitve od produktov**
- ~ z razvojem **kapitalizma** postane delovna sila blago, prepuščena **zakonu ponudbe in povpraševanju** (mezdno delo), pri čemer je pomembno **izkoriščanje delavcev** s strani lastnikov proizvodnih sredstev → **odtujitev delovne sile**

Na odtujitev vplivata tudi razvoj **tekočega traku**, ki deli delo tako, da vsak naredi le določeno stopnjo produkta, ter **odnos do nadrejenih**, saj so ti delavcem nedostopni - delavci ne vplivajo na **presežek vrednosti** (zaslužek).

Kapitalizem po Marxu predstavlja zlo, ki z dobičkom ne osrečuje delavcev, temveč le tiste na vrhu. **Rešitev** vidi v **komunistični organizaciji družbe**, v kateri bodo ljudje ob visoki stopnji razvitosti proizvodnih sredstev, ki bodo **družbena last**, delali tudi zaradi **potrebe do ustvarjalnosti**.

Delo in tehnološke spremembe

Novе tehnologije z industrializacijo vplivajo na samo **delo, izobrazbeno strukturo** in **poklicno strukturo** (zaposlenosti in brezposelnosti). Z uvedbo avtomatizirane in informacijske tehnologije se pojavijo **novi poklici**, na račun teh pa stari niso več potrebni. Novi tehnologiji izrivata delavce in starih delovnih mest → **tehnološki višek**.

Pojavijo se tudi **potrebe po bolj kvalificirani in izobraženi delovni sili**.

- ~ z industrializacijo se je začel zmanjševati delež kmečkega prebivalstva
- ~ **širjenje industrijskega in storitvenega sektorja** → sprva se močno širi industrijski sektor (1. polovica 20. stoletja), v katerem zaradi naraščanja potreb narašča tudi število delavcev, konec 20. stoletja pa v razvitih državah delež zaposlenih v storitvenem sektorju preseže delež zaposlenih v industrijskem (storitveni se širi hitreje), kar odpre številna nova delovna mesta
- ~ na globalni ravni se še vedno širi sekundarni (industrijski) sektor → nerazvite države

Glede vplivov avtomatizacije in informacijske tehnologije na delo se pojavljajo različna mnenja.

optimistično:

Bell pozitivno oceni vplive novih tehnologij:

- ~ delavcem **vračajo znanje, ustvarjalnost, nadzor in odgovornost**, kar jim je vzela tehnologija tekočega traku
- ~ s tem **vračajo zadovoljstvo, veselje pri delu in smisel** dela
- ~ **skrajšajo delovni čas** posameznika → ima več prostega časa, delo pa postane višja vrednota
- ~ **povečajo fleksibilnost** delavnika

O današnjih družbah govori kot o **družbah znanja**, v katerih je znanje vedno bolj cenjena vrednota.

pesimistično:

Drugi poudarjajo, da so optimistični pogledi bolj **mit tehnološke spremembe** kot dejansko stanje:

- ~ delo je **še vedno** lahko **rutinsko, dolgočasno in monotono**, saj ne potrebuje posebnih znanj
- ~ **ustvarjalnost je privilegij** intelektualne elite, ki načrtuje procese
- ~ nove tehnologije povzročajo **bifurkacijo delovne sile** (= razdelitev) na ravni podjetja:
  - na eni strani so strokovnjaki, **intelektualna elita**
  - na drugi strani pa vedno več **nekvalificiranih delavcev**, ki delajo monotono delo

Braverman govori o **polarizaciji delovne sile** - razdelitvi na dva pola:

- na dnu je naraščajoča množica nekvalificiranih delavcev
- na vrhu pa peščica upravljavcev in strokovnjakov

Opozarja, da že od 19. stoletja naprej tehnologija povzroča **dekvalifikacijo delovnih mest, razvrednotenje in degradacijo** številnih poklicev (ni resnično).

Varnost zaposlitve v prelomu iz 20. v 21. stoletje **postane vprašljiva** - ni več zagotovljena nikomur:

- ~ brezposelnost narašča in neprestano niha (sezonska brezposelnost)
- ~ število delno zaposlenih je vedno večje

Organiziranost zaposlenih

I. Sindikati

Sindikati so najbolj **množične organizacije zaposlenih**, katerih temeljni cilj je **ekonomska zaščita** zaposlenih.

Prvi sindikalno gibanje je zabeleženo v 19. stoletju v Angliji, začetki pa so bili zaradi **nenaklonjenosti delodajalcev** težki. Kasneje so bili sprejeti kot **legitimne organizacije**, to pa je bil pomemben korak k **industrijski demokraciji in institucionalizaciji industrijskega konflikta (Dahrendorf)**.

Sindikati varujejo pravice delavcev na 2 načina:

- 1) **Stavke** so skrajno sredstvo, ki jih organizira in podpre sindikat in so zato uradne in legalne (ostale so »divje«) - regulirajo jih določena pravila,
- 2) **Kolektivna pogodba** kot rezultat pogajanja med sindikati, delavci in delodajalcem, določa mezde, varnost delovnih mest in človeka, pogoje dela, trajanje dopusta, socialno zavarovanje, razdelitev dobička, položaj delavcev itd.

V današnjem času sindikati **nimajo več tolikšne moči**, saj je vse tisto, za kar si prizadevajo, **že uzakonjeno** in nimajo več ničesar novega za ponuditi. Poleg tega na to vplivajo tudi **neuspešnost nekaterih stavk, vedno manjši delež fizičnih delavcev in število članov sindikata**, poleg tega pa se cilji včasih preveč **odtujujejo** od članov.

II. Profesionalna združenja

Poklici in profesije

(vsaka profesija je poklic, ni pa vsak poklic tudi profesija)

Poklici = relativno ustaljeni vzorci delovnih opravil, ki posamezniku omogočajo preživljanje in določajo njegov družbeni status. Njihov nastanek je povezan z **družbeno delitvijo dela**, ki je doživela razmah v industrijski revoluciji.

Glavne razlike med poklicem in profesijo so:

Profesija

- ~ temelji na **sistematični teoriji**
- ~ **daljši čas šolanja**
- ~ temelji na **avtoriteti strokovne sodbe** (klienti ne ocenjujejo strokovnosti, potrošniki ocenjujejo dobrine in storitve)
- ~ uživa **podporo, zanimanje in varstvo javnosti**
- ~ **dostop je omejen** z zahtevami po posebnih znanjih
- ~ pripadniki gojijo **profesionalno kulturo** in so vključeni v **profesionalna združenja**
- ~ izoblikovana je **profesionalna etika**

Poklic

- ~ temelji na **rutini in izkustvu**
- ~ krajši čas šolanja
- ~ ne temelji na avtoriteti strokovne sodbe
- ~ ne uživa toliko podpore javnosti
- ~ dostop ni tako strogo omejen
- ~ združenja nimajo tolikšne vloge

Število profesij oz. profesionalnih združenj danes **narašča**:

- ~ razvoj industrije zahteva **specializirano strokovno znanje**
- ~ narašča **zapletenost trgovine**, kar zahteva finančne in pravne strokovnjake
- ~ **razvoj državne blaginje in širitev državne uprave** sta razširila področje profesij
- ~ hiter **gospodarski razvoj** je ustvaril **premoženjsko podlago** za plačevanje specializiranih storitev

Profesionalna združenja in etika

Prva oblika poklicnih združenj so bili **cehi obrtnikov**, danes pa je to bolj značilno za profesije. Profesionalnih združenj (zdravniška, odvetniška zbornica) je namreč več kot poklicnih (združenja avtoprevoznikov, frizerjev...).

S profesionalnimi združenji se izvaja **notranji nadzor** nad delom strokovnjakov, ki morajo upoštevati **profesionalno etiko**. Ta vključuje načela in pravila, ki se nanašajo na opravljanje profesije:

1. **predanost delu**, kjer je pomembna **kakovost**, ne zaslužek
2. **medsebojna podpora**, izmenjava znanja in izkušenj
3. **poglobljeno** strokovno delo
4. **upoštevanje interesov in blaginje celotne skupnosti**
5. **neodvisnost** od političnih skupin oz. **nevtralnost**

Funkcionalisti poudarjajo, da je profesionalna etika nujna, saj omogoča stabilnost družbe z omejevanjem sebičnih interesov in egoizma.

Weber pa v profesionalizaciji poklicev vidi **tržno strategijo**:

- ~ z vplivom na trg delovne sile lahko **maksimizirajo nagrade**
- ~ **nadzirajo ponudbo** delovne sile s predpisovanjem pogojev za vstop v poklic, s čimer le-tega omejujejo
- ~ **disciplinirajo** svoje člane
- ~ v javnosti ustvarjajo vtis **izjemnosti in nepogrešljivosti**

Skeptiki opozarjajo na:

- ~ negativno polarizacijo
- ~ omejen dostop ostalim potencialnim članom
- ~ nepoglobljeno delo in osebne koristi
- ~ sklicevanje na strokovnost in avtonomnost
- ~ oteževanje razvoja drugim oblikam (npr. alternativna medicina)

Razliki med profesionalnim združenjem in poklicnim združenjem ter sindikati:

	<u>sindikati</u>	<u>združenja</u>
<i>v cilju</i>	zaščita	poglabljanje, inovacija
<i>v strukturi zaposlenih</i>	vsi zaposleni iz različnih strok	združenje istega poklica/profesije

Brezposelnost

I. Ugotavljanje brezposelnosti

- 1) **Registrirana brezposelnost** (uradna) → ugotavlja jo zavod za zaposlovanje, ki je za to pristojni → brezposelni so tisti, ki so prijavljeni v zavodu
- 2) **Metoda ILO** (mednarodne organizacije za delo) → metoda anketiranja, ali opravljajo plačano delo, ali bi bili pripravljeni sprejeti kakršno koli delo, aktivno iskati delo...

II. Vrste brezposelnosti

- 1) **Sezonska brezposelnost** nastaja zaradi nihanj v proizvodnji zaradi naravne dejavnosti, ki je navadno **vezana na določen letni čas** (turizem, gostinstvo...); *nižja je poleti*. Podjetja se tem nihanjem prilagajajo s sezonskim najemanjem in odpuščanjem delavcev.

2) **Frikcijska brezposelnost** je običajno **kratkotrajna** in posledica prehodov delavca iz enega podjetja v drugo, iskanja prve zaposlitve ali ponovne zaposlitve, čakanje na delovno mesto itd. Takšna brezposelnost ne predstavlja resnega problema.

3) **Strukturna/tehnološka brezposelnost** pa izhaja iz **neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem po nekaterih poklicih**. Najpogostejši vzrok je hiter tehnološki razvoj, zaradi katerega ljudje nimajo ustrezne izobrazbe, značilna pa je za moderne družbe. Prizadeva največ ljudi in je najbolj trdovratna.

Najbolj ogroža ljudi z **nizko stopnjo izobrazbe** (nekvalificirana delovna sila), **mlade**, ki šele iščejo prvo zaposlitev, **starejše** odpuščene delavce (tehnološki višek) in težje zaposeljive oz. **invalidne**.

V zvezi z različnimi priložnostmi govorimo o **segmentiranem trgu delovne sile**:

- ~ **primarni trg delovne sile** ima zagotovljeno varnost zaposlitve, možnosti napredovanja, visoke dohodke in usposabljanje na delovnem mestu
- ~ **sekundarni trg delovne sile** pa vključuje nekvalificirane zaposlitve z nizkimi dohodki, večjo izpostavljenost brezposelnosti in nima možnosti za napredovanje in usposabljanje

III. Brezposelnost v Sloveniji

Do 80. let brezposelnosti v Sloveniji skorajda ni bilo - značilna je bila **varnost na delovnem mestu**. V socialističnem obdobju je bila namreč značilna **polna zaposlenost** kot posledica zagotovljene **pravice do dela**. Gospodarstvo je temeljilo na načelu **solidarnosti** in dohodke so si delila uspešna in manj uspešna podjetja, zaradi česar ni prihajalo do propadov.

V 80. letih pa nastopi **gospodarska kriza**, za katero rešitev so videli v ponovnem uvajanju **zasebne lastnine**. Leta 1990, po osamosvojitvi, **zakon o delovnih razmerjih** omogoči odpust delavcev, s čimer se **konča obdobje varne zaposlitve**. Brezposelnost začne hitro naraščati, danes pa je že konec obdobja polne zaposlenosti.

IV. Tehnološke spremembe, globalizacija in brezposelnost

Tehnološki razvoj je bil glavni vzrok za brezposelnost po 80. letih (**tehnološka brezposelnost**). Stroji so namreč pričeli zamenjavati delovna mesta ljudi, vendar kasneje povzročajo **povečanje števila delovnih mest in zaposlitev**. Nove tehnološke spremembe namreč omogočajo hiter gospodarski razvoj, ki ustvarja nova delovna mesta predvsem v sekundarnem in storitvenem sektorju.

V zadnjih 20 letih pa tehnološke spremembe človeka iz proizvodnega procesa **izločajo hitreje** kot zmora tržna ekonomija ustvariti novih delovnih mest. Posledica je odliv delovne sile iz sekundarnega sektorja. V novejšem obdobju gre torej za **gospodarsko rast brez zaposlovanja** in za konec obdobja polne zaposlenosti.

Vse to pospešuje tudi **globalizacija** oz. nova delitev dela. V bolj razvitih državah se zmanjšuje povpraševanje po nekvalificirani delovni sili.

Na rast brezposelnosti je po 1980 imela vpliv tudi **ekonomska doktrina svobodnega trga** (neoliberalizem), ki je usmerjala prenos zaposlovanja v najbolj dobičkonosne oblike podjetništva (zasebna podjetja), s čimer se je zmanjšalo tudi zaposlovanje v državnih in javnih ustanovah.

Iz ljudi, ki nimajo velikih možnosti za zaposlitev, se oblikuje osiromašen **podrazred**.

V. Posledice brezposelnosti

Iz vidika družbe

- ~ **poslabšanje kakovosti življenja** tudi drugim kategorijam prebivalstva - zaradi večje ponudbe delovne sile ostajajo **mezde na nižji ravni**, zaposlitev pa je **manj varna**
- ~ **zmanjšanje zaposlitvene možnosti** ljudi, ki že sicer teže dobijo zaposlitev (ženske, mladi, pripadniki etničnih manjšin, starejši in invalidi)
- ~ **poglobljanje družbenih delitev** in ustvarjanje družbene napetosti → brezposelni za svoje probleme krivijo manjšine in v njih vidijo *grešnega kozla*
- ~ večja stopnja **samomorilnosti, nasilja** in **kriminala**

Iz vidika posameznika

- ~ **finančni primanjkljaj**
- ~ **zdravstvene težave** - slabše duševno zdravje, višja stopnja samomorilnosti in smrtnost
- ~ **manj družbenih stikov** povzroča osamljenost, pasivnost in občutek manjvrednosti
- ~ posameznik se mora odpovedati določenim dejavnostim, ker zanje nima denarja
- ~ **izguba okvirja za strukturiranje časa**
- ~ **zmanjšane možnosti za razvijanje veščin in spretnosti**
- ~ **izguba smisla** ter **osebne in socialne identitete** - podaljšan prehod v odraslost

Prosti čas

V začetnem obdobju industrializacije je bil delovni čas zelo dolg (15 - 16 ur), nato pa se začne krajšati, na ta račun pa se daljša prosti čas. O tem se pojavljajo različna mnenja.

A. Schaff trdi, da kapitalistični sistem prinaša **večjo izbiro dejavnosti** in **zvišuje standard zaposlenih**, kar omogoča **bolj kakovostno preživljanje prostega časa**. Ljudje imajo več možnosti, da razvijejo svoje ustvarjalne zmožnosti in se ukvarjajo s tistim, kar jih najbolj veseli in zanima.

pesimistično:

A. Gorz kot neomarksist poudarja, da kapitalistični sistem oblikuje tudi prosti čas zaposlenih, v katerem ustvarja **pasivnega potrošnika**, ki ga oglasi in vedno večja izbira silijo k nakupovanju in porabi čedalje večjega števila izdelkov in ga vključuje v **industrijo množične zabave**. Gre za **poneumljenega, zavedenega** potrošnika, ki stremi k **lažnim potrebam**.

H. Marcuse trdi, da je prosti čas **nadaljevanje neustvarjalnega in poneumljajočega dela**, ki ga določajo **lažne potrebe**, ki nam jih vsiljujejo množični mediji. Sem spada večina potreb po zabavi, sprostiti in porabi **v skladu z mišljenjem drugih**. Ljudje ne iščejo zadovoljstva v sebi, temveč v potrošnih predmetih.

optimistično:

T. Burns se sicer strinja, da obstajajo takšne težnje po preživljanju prostega časa, vendar opozarja, da ljudje nismo le pasivni potrošniki, ampak se znamo tudi aktivno odločati, razmišljati, nakupovati... - **znamo izbirati in zavračati dobrine in usluge po svojem okusu** ter tako ustvariti lastno identiteto.

Delo in prosti čas

S. Parker opredeli prosti čas kot preostanek časa, ko so opravljene vse druge obveznosti in dolžnosti, in sicer:

- ~ delo oz. čas, ki ga preživiš na plačanem delovnem mestu
- ~ delovne obveznosti, ki so posledica zaposlitve
- ~ obveznosti, ki niso povezane z zaposlitvijo (gospodinjstvo, vzgoja otrok)
- ~ za zadovoljevanje fizioloških potreb (spanje, hranjenje)

Poudarja, da so dejavnosti v prostem času neposredno odvisne od značilnosti zaposlitve, in sicer od treh karakteristik dela: **stopnje avtonomije** (samostojnosti) na delovnem mestu, **stopnje zadovoljstva** z delom in od **stopnje zavzetosti** za delo.

Loči 3 osnovne vzorce doživljanja dela in preživljanja prostega časa:

1) vzorec razširitve, za katerega je značilno, da **ni jasne meje med delom in prostim časom**. Poklicno delo se nadaljuje v prostem času in povezuje z njim. Osrednji interes je torej zaposlitev, vse drugo pa ima stranski pomen.

Parker trdi, da je takšna povezava značilna za ljudi, ki opravljajo poklice z **visoko stopnjo avtonomije**, so s svojim delom **zadovoljni** in zanj **zavzeti**. Zunaj delovnega časa se v glavnem družijo s sodelavci.

2) vzorec nevtralnosti, v katerem se **delo in prosti čas razlikujeta in sta ločena**. Osrednji pomen ima prosti čas, ki ga ljudje večinoma preživljajo v krogu družine.

Takšen vzorec je značilen za ljudi na delovnih mestih z **nizko ali srednjo stopnjo avtonomije**, delo jim **ne daje posebnega zadovoljstva**, pomembno pa je predvsem plačilo. To naj bi bilo značilno za pisarniško osebje in polkvalificirane fizične delavce (nižji in srednji razred, katerega dela so rutinska).

3) vzorec opozicionalnosti/nasprotnosti → **delo in prosti čas sta točno ločena**, osrednjega pomena je prosti čas. Posamezniki **svoje delo sovražijo**, ne daje jim zadovoljstva in ga dojemajo kot **nujno zlo in le sredstvo za preživljanje**. Prosti čas izkoristijo, da bi se od dela odpočili (poležavanje), pogosto pa opravljajo dejavnosti, ki se popolnoma razlikujejo od poklica.

To je značilno za delavce, ki opravljajo težka fizična, rutinska, naporna dela - nekvalificirana delovna sila, ki nima možnosti biti samostojna.

Drugi dejavniki, ki vplivajo na prosti čas

Kritika Parkerja poudarja, da preveč poudarja delo → na prosti čas namreč vplivajo tudi drugi dejavniki:

- ~ **kulturne razlike** - v različnih kulturah se poudarja **drugačen pomen** dela in prostega časa, kar vpliva na vrednote ljudi
- ~ v nekdanjih socialističnih družbah je delo pomenilo socialno varnost, prosti čas pa **možnost za zagotavljanje dodatnih virov za preživetje** (obdelovanje zemlje ali neprijavljena obrt)

- ~ tudi **spol** vpliva na preživljanje prostega časa - ženske imajo manj prostega časa, saj porabijo čas izven dela za gospodinske in družinske obveznosti, pa tudi manj možnosti, kar je posledica spolne diferenciacije in učenja različnih vlog
- ~ za nekatere **družbene kategorije** bolj velja, da se njihov prosti čas **odvija doma** - npr. ženske, starši v enostarševskih družinah, starejši, upokojenci
- ~ **množični mediji** so postali pomemben del prostočasnih dejavnosti, ki povezujejo prijetno notranjo družinsko sfero s počitkom in užitkom
- ~ **komercializacija** in **industrija prostega časa**, ki proizvaja številne nove dobrine in storitve, s katerimi se oblikuje **potrošniška kultura** - nakupovanje je postalo tako pomembno, kot vključevanje v aktivnosti

C. Campbell trdi, da se danes ljudje **zadovoljimo že z domišljjsko predstavo o izdelku**. Za današnje družbe je namreč značilen **hedonizem**, za katerega je značilna domišljjska plat nakupovanja. Gre za sanjarjenje, ki ga je legitimizirala romantika. Prepričan je, da lahko samo s **sanjarjenjem** pojasnimo hrepenenje po novostih, zato govori o »**romantični etiki sodobnega porabništva**«.

Dokazuje tudi, da oglaševanje nima tako velike moči, kot mu jo pripisujejo. Ljudje smo namreč sposobni razviti svoje želje tudi brez njega, ta se le naveže na naše sanjarjenje.

Odnos do dela in prostega časa

1) **Etika prostega časa**

- ~ osrednji interes je prosti čas
- ~ ljudje so pripravljeni opustiti zanimivejše delo, da zaslužijo več, da lahko bolj kvalitetno preživljajo prosti čas → delo je le **sredstvo**

2) **Protestantska etika dela**

- ~ najpomembnejša vrednota je delo, ki je tudi osrednja dejavnost posameznika

3) **Estetika dela**

- ~ delo je osrednja dejavnost, vendar **ne kakršnokoli** - mora biti ustvarjalno, kreativno, v katerem je človek samoiniciativen - tudi, če je plačilo manjše

4) **Instrumentalni odnos do dela**

- ~ posameznik delo opravlja **le kot sredstvo** za zadovoljevanje nečesa drugega
- ~ z njim ne zadovoljijo societalnih in personalnih potreb, saj jim delo ne daje možnosti za samouresničitev, temveč te usmerjajo v prosti čas
- ~ delo jim ni pomembno, osrednji pomen ima prosti čas